

ΑΝΑΛΥΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

Κατηγορίες ιστορικών πηγών

Όταν μιλάμε για πηγές στην ιστορία, εννοούμε όλα εκείνα τα στοιχεία που μας παρέχουν πληροφορίες για την ανάλυση και την κατανόηση του παρελθόντος.

Οι ιστορικές πηγές διακρίνονται σε:

1) ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΕΝΕΣ:

απομνημονεύματα, γενεαλογίες, ταξιδιωτικές εντυπώσεις, βιογραφίες, αλληλογραφία, δημόσια έγγραφα, δημόσιες ομιλίες, αφηγήσεις, λογοτεχνικά έργα, αρθρογραφία κ.ά.

2) ΑΔΗΜΟΣΙΕΥΤΕΣ:

δημοτικά και κοινοτικά αρχεία, ληξιαρχικά βιβλία και έγγραφα, διοικητικά αρχεία, σχολικά αρχεία, αρχεία επιχειρήσεων, προσωπικά αρχεία, συμβολαιογραφικά έγγραφα κ.ά.

Επιπλέον, οι ιστορικές πηγές διακρίνονται σε:

1) **Γραπτές πηγές:** επίσημα κρατικά έγγραφα, άλλα επίσημα έγγραφα, ανεπίσημα ιδιωτικά έγγραφα, γραπτές μνημονικές πηγές, εφήμερες πηγές, λογοτεχνία, ιστοριογραφικά κείμενα, κείμενα άλλων επιστημών κ.ά.

2) **Προφορικές πηγές:** μαρτυρίες, συλλογές προφορικών μαρτυριών, συνεντεύξεις.

3) **Παραστατικές πηγές:** οπτικές πηγές (επίκαιρα, τηλεοπτικές εκπομπές, ντοκιμαντέρ, κινηματογραφικές ταινίες κ.ά.), ακουστικές – ηχητικές πηγές (δημόσιοι λόγοι, μαγνητοφωνημένες ραδιοφωνικές εκπομπές κ.ά.), κατάλοιπα του υλικού πολιτισμού, ιστορικοί τόποι (δημόσια κτήρια, μνημεία κ.ά.), διαδίκτυο, ψηφιακοί δίσκοι, χάρτες (τοπογραφικοί, εμπορικοί, ναυτικοί, γεωφυσικοί, πολιτικοί κ.ά.), στατιστικοί πίνακες, φωτογραφίες, ζωγραφικά έργα, γελοιογραφίες κ.ά.

ΓΡΑΠΤΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Οι γραπτές πηγές διακρίνονται σε πρωτογενείς και δευτερογενείς:
 - 1) Οι **πρωτογενείς πηγές** είναι κείμενα που γράφτηκαν σε σχέση με ένα γεγονός, όχι όμως για να προσφέρουν πληροφόρηση - αφήγηση, αλλά εγκλείουν πρωτογενείς τις προθέσεις των δρώντων προσώπων, άμεσα ή έμμεσα. Παραδείγματα πρωτογενών πηγών είναι ντοκουμέντα όπως ημερολόγια, απογραφές, δημόσια έγγραφα ή συνεντεύξεις, αποτελέσματα ερευνών, αρχεία μελετών. Με άλλα λόγια, **πρωτογενείς ή άμεσες πηγές** είναι εκείνες οι πηγές που προέρχονται από μια συγκεκριμένη περίοδο του παρελθόντος, σύγχρονη με αυτή που μελετά ο ιστορικός.
 - 2) Οι **δευτερογενείς πηγές ή έμμεσες πηγές** είναι κείμενα που δημιουργήθηκαν σε μεταγενέστερη περίοδο και παρουσιάζουν γενικεύσεις, αναλύσεις, συνθέσεις, ερμηνείες ή εκτιμήσεις δεδομένων ή πληροφοριών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα ιστοριογραφικά έργα.

ΤΡΟΠΟΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΠΗΓΩΝ

Για να προσεγγίσουμε μια ιστορική πηγή, ακολουθούμε τα ακόλουθα βήματα:

α) προσδιορίζουμε την **ταυτότητα της πηγής**:

- 1) Ποιος είναι ο δημιουργός της; (συμμετέχει στα γεγονότα ή όχι;)
- 2) Τοποθέτησή της στο ιστορικό πλαίσιο.
- 3) Πότε γράφτηκε; (είναι σύγχρονη με τα γεγονότα ή μεταγενέστερη;)
- 4) Ποιο είναι το θέμα της;
- 5) Τι είδους πηγή είναι; (είναι πρωτογενής ή δευτερογενής πηγή;)

Τα στοιχεία αυτά μπορούν να αποτελέσουν την **εισαγωγή** του κειμένου μας.

β) Στη συνέχεια **συγκεντρώνουμε τις πληροφορίες** που παρέχει η πηγή.

Κατά την άντληση των πληροφοριών πρέπει να προσέξουμε:

1) να διακρίνουμε τα γεγονότα στα οποία αναφέρεται η πηγή από τα σχόλια του δημιουργού της,

2) να διακρίνουμε ποιες από τις πληροφορίες που παρέχει το κείμενο είναι σχετικές με το θέμα της ερώτησης.

γ) Το επόμενο βήμα είναι να **συγκρίνουμε το περιεχόμενο** της πηγής με την υπάρχουσα ιστορική γνώση.

Γενικά, οι σχέσεις μιας πηγής με «τις ιστορικές μας γνώσεις», δηλαδή με τις πληροφορίες του σχολικού εγχειριδίου, μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

Η πηγή μπορεί:

- 1) να επιβεβαιώνει/τεκμηριώνει τις πληροφορίες του σχολικού εγχειριδίου,
- 2) να διευκρινίζει/διασαφηνίζει τα δεδομένα του σχολικού βιβλίου,
- 3) να συμπληρώνει τις ιστορικές μας γνώσεις,
- 4) να καταθέτει μια αντίθετη άποψη από αυτή που υποστηρίζεται στο σχολικό εγχειρίδιο.

δ) Αφού προσδιορίσουμε τη σχέση της πηγής με την υπάρχουσα ιστορική γνώση, προσπαθούμε να βρούμε τα **σημεία σύνδεσης**, δηλαδή τα σημεία στα οποία τα δύο κείμενα (βιβλίο - πηγή) έχουν **νοηματική συνάφεια**.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να προσέξουμε:

1) να κατανοήσουμε σωστά τους ιστορικούς όρους που περιέχει η πηγή,

2) να εντοπίσουμε τις ομοιότητες ή τις διαφορές στην οπτική του βιβλίου και της πηγής ή δύο πηγών μεταξύ τους.

ε) Το επόμενο βήμα είναι η **σύνθεση της απάντησής μας**.

Εδώ θα πρέπει να προσέξουμε τα εξής:

1) το τελικό κείμενο να μην αποτελεί συρραφή χωρίων του βιβλίου και της πηγής, αλλά να αποτελεί ένα ομοιογενές κείμενο,

2) να μην αναπαράγεται αυτούσιο το κείμενο της πηγής, αλλά να διατυπώνονται οι πληροφορίες σε δικό μας αυτόνομο λόγο.

στ) Τέλος, πρέπει να ολοκληρώσουμε και να κλείσουμε το κείμενό μας συνθέτοντας έναν **επίλογο** που θα συνοψίζει όσα διαπραγματευτήκαμε παραπάνω ή, αν χρειάζεται, θα διατυπώνονται σ' αυτόν τα συμπεράσματά μας από την ανάλυση της πηγής.

ΣΥΝΔΕΤΙΚΕΣ ΦΡΑΣΕΙΣ

Παραδείγματα

- Όπως επισημαίνει/παρατηρεί/τονίζει/ αναφέρει ο/η ... στο έργο ...
- Όπως διαπιστώνεται και στο απόσπασμα από το έργο ...
- Χαρακτηριστικά είναι όσα αναφέρει ο/η ... στο έργο ...
- Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του/της ... στο έργο ...
- Τα παραπάνω επαληθεύει και η συγκεκριμένη μαρτυρία/αναφορά στο έργο ...
- Τα παραπάνω στοιχεία επιβεβαιώνονται και από τον/την ... στο έργο ...
- ..., γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τον/την ... στο έργο Συγκεκριμένα ...

- Αυτό αποδεικνύεται και από ..., όπως αυτό δίνεται στο έργο ... του/της Μεταξύ των άλλων αναφέρεται ότι ...
- Όπως μας πληροφορεί ο/η ... στο έργο....
- Συμπληρωματικά στοιχεία δίνει ο/η ... στο έργο ... Πιο συγκεκριμένα, ...
- Την εικόνα συμπληρώνουν τα στοιχεία που παραθέτει ο/η ... στο έργο ...
- Την εικόνα συμπληρώνει ο/η ... αναφέροντας ότι ...
- Πρόσθετα στοιχεία δίνει ο/η ... στο έργο ... Συγκεκριμένα, εκεί αναφέρει (αναφέρεται) ότι ...
- Επιπλέον, όπως αναφέρεται/επισημαίνεται/τονίζεται και από τον/την ...,

- Επιπροσθέτως, σύμφωνα και με τον/την ..., εξίσου σημαντικό ρόλο είχαν
- Οι απόψεις του... παρουσιάζονται αναλυτικότερα στο έργο ... του/της ...
- Όπως πληροφορούμαστε από τη συγκεκριμένη δευτερογενή πηγή, ...
- Τα ιστορικά παραθέματα που δίνονται επεξηγούν
- Μια διαφορετική εικόνα της κατάστασης παρουσιάζεται στο απόσπασμα από το έργο ... του/της ... Πιο συγκεκριμένα, ...
- Μια διαφορετική εικόνα δίνει ο/η ... όταν αναφέρει/παρατηρεί/επισημαίνει ότι ...
- Αντίθετη άποψη έχει ο/η ... Πιο συγκεκριμένα, όπως αναφέρει στο έργο του/της, ...